

22. oktober 2007

KRIMINALITET OG SOCIAL BAGGRUND

Af Niels Glavind

Skal man tegne en social profil af et samfund, kan man ikke nøjes med samfundets solside. Man må også se på dets skyggesider. Kriminalitet og samfundets behandling af de kriminelle er det vigtigste spejl, hvis vi skal vurdere tilværelsen for dem, der befinder sig allernederst på den sociale rangstige.

Denne analyse søger at indkredse nogle tendenser og falder i tre dele:

- 1) Har den sociale baggrund betydning for, om en person kommer i konflikt med straffeloven
- 2) Har den sociale baggrund betydning for, hvordan en person klarer sig i retssystemet
- 3) Har den sociale baggrund betydning for, hvordan den enkelte klarer sig efter strafafsoning

Undersøgelsen bygger på registerdata. Det siger sig selv, at netop når det drejer sig om kriminalitet, vil registerdata kun kunne beskrive nogle overordnede tendenser, idet meget foregår i det skjulte. Men med dette forbehold er det dog muligt at pege på nogle overordnede konklusioner.

Social baggrund har afgørende betydning for, hvem der bliver sigtet for kriminalitet. Det er måske ikke overraskende. Derimod er det bemærkelsesværdigt, at den vigtigste baggrundsfaktor i barndomsmiljøet for, om der senere registreres kriminalitet, er spørgsmålet, om den pågældende har været omfattet af en børnesag eller ej. Det betyder, at samfundet i vidt omfang på et tidligt tidspunkt har erkendt, at de personer, der senere bliver sigtet som kriminelle, har utilfredsstillende opvækstvilkår. Hvis samfundets indsats i disse år alligevel har været utilstrækkelig, er omkostningerne store – først og fremmest for personen selv, men også for samfundet.

Tilhørsforhold til etniske grupper har betydning for forekomsten af kriminelle sigtelser, men slet ikke i samme omfang som køn, tidligere børnesager og uddannelsesniveau.

Når det gælder samfundets reaktion, tyder tallene på, at domstolenes bedømmelse af *simpel vold* er forskellig for mænd og kvinder og for forskellige sociale lag. Analysen må dog på dette punkt tages med betydelige forbe-

hold, idet der er betydelige forskelle på voldssagerne, og man ikke kan udelukke, at der er en sammenhæng mellem uddannelsesmæssig baggrund og selve arten af voldsudøvelsen. En endelig konklusion må bero på en bedømmelse af konkrete sager.

Endelig viser analysen, at det er vanskeligt for de fleste at få fodfæste på arbejdsmarkedet efter en fængselsdom. Dette gælder for alle uddannelsesgrupper, men personer, der tidligere har været omfattet af en børnesag, synes at have særlig svært ved at få fodfæste på arbejdsmarkedet, hvis de først har fået en fængselsdom.

Hvem bliver sigtet som kriminelle?

Undersøgelsen omfatter alene kriminelle gerninger, hvor der er rejst sigtelse efter straffeloven. Undersøgelsen omfatter således ikke gerninger, der er strafbare efter anden lovgivning, f.eks. færdselsloven.

Når der kun ses på overtrædelser efter straffeloven, er det bl.a. ud fra ønsket om at gøre undersøgelsen overskuelig ved at koncentrere den omkring kriminalitet i traditionel forstand. Af samme grund er visse mindre straffelovs-områder undtaget.

Blandt de områder, som undersøgelsen har valgt at undtage, er miljøkriminalitet og skattesnyd. Når disse områder ikke er medtaget, er det bl.a. fordi, AErådet kun har adgang til data vedr. enkeltpersoners kriminalitet. Derimod er lovovertrædelser begået af firmaer ikke med. For nogle områder gælder, at kun alvorlige forseelser bedømmes efter *straffeloven*. Det gælder f.eks. narkotikakriminalitet, hvor en række forseelser bedømmes efter lov om euforiserende stoffer.

Når man skal bedømme undersøgelsesresultaterne, må man imidlertid først og fremmest have for øje, at undersøgelsen kun omfatter den synlige kriminalitet, hvor politiet kommer ind i billedet. Det er velkendt, at der f.eks. bliver begået vold i mange hjem, uden at politiet inddrages. Man ved også, at mange butikstyverier ordnes uden politiets mellemkomst, og man kan meget vel tænke sig, at det "filter", dette giver i forhold til den kriminalitet, der registreres, er skævt socialt sammensat. Endelig er der masser af sager, hvor der aldrig rejses sigtelse, simpelthen fordi de forbliver uopklarede. Det gælder f.eks. de fleste indbrud. Ser vi igen på butikstyverier, bliver der normalt kun indgivet anmeldelse, hvis man har pågrebet en gerningsmand. Hvis der

forsvinder varer i øvrigt, regnes det sædvanligvis som "svind". Omvendt indgives mange af de anmeldelser, der sker for f.eks. cykeltyverier, mest til ære for forsikringsselskabet. Sådanne forhold påvirker opklaringsstatistikken.

Med dette forbehold viser tabel 1 for nogle udvalgte grupper af kriminalitet hvor stor en andel af de anmeldte forbrydelser, der fører til en sigtelse.

Tabel 1. Antal anmeldelser og antal sigtelser for udvalgte grupper af kriminalitet 2006

Gerning	Antal anmeldelser	Antal sigtelser	Sigtelser i pct. af anmeldelser
Simpel vold	10.047	7.536	75
Alvorligere vold	1.544	1.255	81
Indbrud	71.583	4.956	7
Butikstyverier m.v.	18.195	14.875	82
Tyv./brugstyv. af cykel	66.273	517	1

Det skal understreges, at selvom der rejses sigtelser, er det ikke alle, der kendes skyldige. En sag kan som bekendt ende med frifindelse.

Hvem bliver sigtet for kriminalitet?

Med henblik på at undersøge hvilken rolle, uddannelsesmæssig, social m.v. baggrund spiller for den registrerede kriminalitet, er der sket en samkøring af registre vedr. kriminelle sigtelser i 2001-2005 med andre af Danmarks Statistiks registre.

Straffelovsovertrædelserne er inddelt i følgende seks grove grupper:

- Seksualforbrydelser. De omfatter bl.a. sex med mindreårige, besiddelse af børneporno, voldtægt og blufærdighedskrænkelser.
- Forbrydelser mod ordensmagten
- Simpel vold. Dette omfatter først og fremmest straffelovens § 244.
- Andre voldsforbrydelser. De omfatter de alvorligere forbrydelser, hvor vold er inde i billeder, dvs. alvorlig vold efter straffelovens § 245, voldstrusler, røveri, frihedsberøvelse og drab.
- Tyveri og indbrud.
- Smugleri, narko, dokumentfalsk og hæleri, dvs. forbrydelser, som typisk vidner om en vis planlægning eller om inddragelse af aftagere eller leverandører.

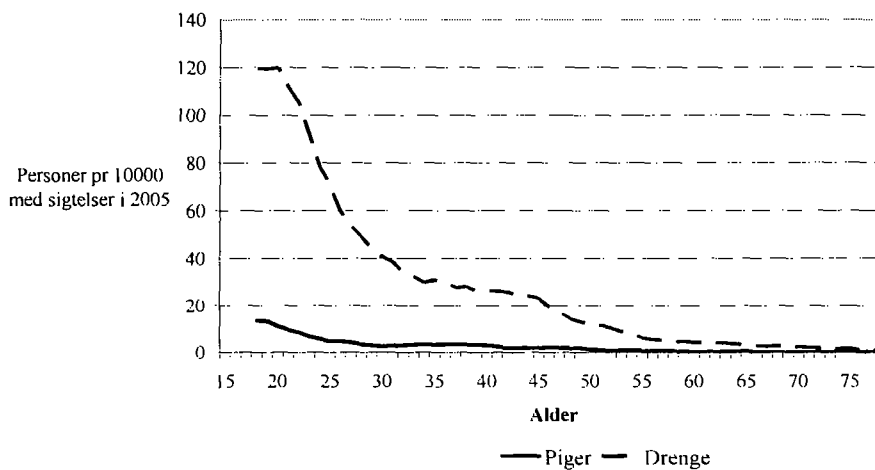
Tabel 2 viser herefter sammenhængen mellem alder og andel, der sigtes.

Tabel 2. Antal personer pr. 1000, der har været sigtet for forskellige straffelovsovertrædelser i perioden 2001-2005. Fordelt på alder ved udgangen af 2005

	20-29 år	30-39 år	40-49 år	50-59 år	60-69 år	Over 69 !!!	I alt
	Personer pr. 1000, der er sigtet 2001-2005						
Seksualforbrydelser	1,19	1,22	1,1	0,76	0,48	0,18	0,85
Forbrydelser mod ordensmagten	3,51	2,11	1,27	0,47	0,16	0,05	1,28
Simpel vold	16,78	8,22	5,77	2,3	1,01	0,19	5,75
Vold i øvrigt	7,64	3,75	2,35	0,82	0,29	0,07	2,5
Tyveri, indbrud	37,68	16,52	12,12	7,98	6,65	4,15	14,07
Smugleri, narko m.v.	9,34	5,54	3,24	1,4	0,45	0,06	3,38

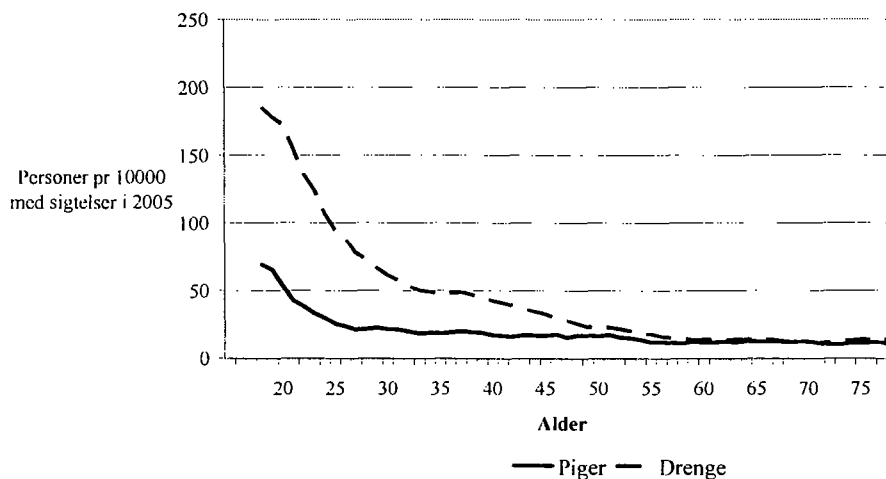
Tabel 2 bygger alene på personer, der er fyldt 20 år. Det hænger sammen med, at en del af de 15-19 årige var under den kriminelle lavalder i hvert fald i nogle af årene 2001-2004. Skal man vurdere kriminaliteten for de yngste årgange, er det bedst alene at se på de sigtelser, der er givet i 2005. Figur 1 viser, hvordan hyppigheden af voldssigtelser fordeler sig i 2005.

Voldskriminalitet og alder

Figur 2 viser, hvordan hyppigheden af sigtelser for tyveri og indbrud fordeles sig i 2005.

Berigelseskriminalitet og alder

Begge figurer viser, at den registrerede kriminalitet er størst blandt drenge og størst for unge under 25 år.

De følgende analyser vil alene inddrage personer, der er fyldt 20 år.

Tabel 3 viser, hvordan de forskellige former for kriminelle sigtelser fordeler sig på køn.

Tabel 3. Antal personer pr. 1000, der har været sigtet for forskellige straffelovsovertrædelser i perioden 2001-2005. Fordelt på køn

	Mænd	Kvinder	I alt
Personer pr. 1000, der er sigtet 2001-2005			
Seksuelforbrydelser	1,69	0,04	0,85
Forbrydelser mod ordensmagten	2,33	0,28	1,28
Simpel vold	10,74	0,97	5,75
Vold i øvrigt	4,72	0,37	2,5
Tyveri, indbrud	20,36	8,03	14,07
Smugleri, narko m.v.	5,69	1,18	3,38

Tabel 4 viser, hvordan de kriminelle sigtelser fordeler sig på samlivsforhold.

Tabel 4. Antal personer pr. 1000, der har været sigtet for forskellige straffelovsovertrædelser i perioden 2001-2005. Fordelt på samlivsforhold i 2004

	Enlige	Bor i par	I alt
	Personer pr. 1000, der er sigtet 2001-2005		
Seksualforbrydelser	1,48	0,49	0,85
Forbrydelser mod ordensmagten	2,69	0,47	1,28
Simpel vold	10,77	2,85	5,75
Vold i øvrigt	5,3	0,88	2,5
Tyveri, indbrud	26,66	6,82	14,07
Smugleri, narko m.v.	6,27	1,72	3,38

Det ses, at kriminaliteten generelt er langt højere blandt enlige end blandt personer, der bor i parforhold. Når det gælder voldskriminalitet, skal man dog være opmærksom på, at meget af den vold, som sker indenfor et parforhold, formentlig ikke rapporteres. Tabellen viser kun den vold, der bliver *anmeldt*.

Tabel 5 viser sammenhængen mellem disponibel ækvivalensindkomst og kriminelle sigtelser.

Tabel 5. Antal personer pr. 1000, der har været sigtet for forskellige straffelovsovertrædelser i perioden 2001-2005. Fordelt efter disponibel ækvivalensindkomst i 2004

	Ikke laveste decil, men		Næsthøjeste kvartil		Højeste kvartil, men ikke højeste decil		I alt
	Laveste decil	laveste kvartil	Næstlaveste kvartil	Næsthøjeste kvartil	Højeste kvartil	Højeste decil	
	Personer pr. 1000, der er sigtet 2001-2005						
Seksualforbrydelser	1,16	0,93	1,05	0,82	0,58	0,42	0,85
Forbrydelser mod ordensmagten	3,33	2,02	1,69	0,68	0,35	0,23	1,28
Simpel vold	11,45	7,99	7,12	4,27	2,96	1,84	5,75
Vold i øvrigt	8,42	3,98	2,93	1,13	0,54	0,34	2,5
Tyveri, indbrud	31,46	24	18,61	8,06	4,24	2,43	14,07

Tabellen viser, at den registrerede kriminalitet er højest for de laveste indkomstgrupper.

Tabel 6 viser sammenhængen mellem uddannelse og kriminelle sigtelser.

Tabel 6. Antal personer pr. 10000, der har været sigtet for forskellige straffelovsovertrædelser i perioden 2001-2005. Fordelt efter personens uddannelse

	Ingen uddannelse	Under uddannelse	Student, men ikke under uddannelse	Erhvervsfaglig uddannelse	Videregående uddannelse	I alt
Personer pr. 10000, der er sigtet 2001-2005						
Seksuelforbrydelser	1,23	0,73	0,85	0,76	0,43	0,85
Forbrydelser mod ordensmagten	2,49	1,59	0,98	0,74	0,24	1,28
Simpel vold	9,19	10,85	4,67	4,53	1,33	5,75
Vold i øvrigt	4,99	3,5	1,48	1,34	0,42	2,5
Tyveri, indbrud	24,24	25,15	11,87	9,09	3,87	14,07
Smugleri, narko m.v.	5,94	5,27	2,88	2,4	0,62	3,38

Det ses, at den registrerede kriminalitet er højst blandt personer uden uddannelse. Det gælder næsten alle former for kriminalitet.

Tabel 7 viser sammenhængen mellem etnisk baggrund og kriminelle sigtelser.

Tabel 7. Antal personer pr. 10000, der har været sigtet for forskellige straffelovsovertrædelser i perioden 2001-2005. Fordelt efter personens etniske baggrund

	Etnisk danske	Indvandre- re/efterkom- mer fra mere udviklede lande	Indvandre- re/efterkom- mer fra mindre udviklede lande	I alt
Personer pr. 10000, der er sigtet 2001-2005				
Seksuelforbrydelser	0,77	1	2,46	0,85
Forbrydelser mod ordensmagten	1,07	1,61	5,85	1,28
Simpel vold	5,03	6,44	21,53	5,75
Vold i øvrigt	1,99	3,07	13,62	2,5
Tyveri, indbrud	12,28	24,27	45,15	14,07
Smugleri, narko m.v.	2,93	4,06	13,26	3,38

Note: De mere udviklede lande omfatter i denne tabel alle europæiske lande (bortset fra Tyrkiet), Canada, USA, Japan, Sydkorea, Australien og New Zealand.

Det ses, at den registrerede kriminalitet er langt højere blandt personer med etnisk baggrund i 3. verden end blandt etnisk danske borgere.

Et vigtigt spørgsmål i den forbindelse er, om den højere registrerede kriminalitet blandt de etniske minoriteter blot er en afspejling af, at de ofte kommer fra samfundets nederste lag.

Med henblik på en vurdering heraf viser tabel 8 hvor stor, den registrerede voldskriminalitet er blandt mænd i alderen 20-29 år ved forskellige kombinationer af uddannelse og etnisk baggrund.¹

Tabel 8. Antal personer pr. 100, der i 2001-2005 har været sigtet for voldskriminalitet blandt mænd i alderen 20-29 år ved forskellige kombinationer af uddannelse og etnisk baggrund.

Uddannelse	Ikke fra de etniske minoriteter	Fra de etniske minoriteter	I alt	Antal 20-29 årige
	Pct. af 20-29 årige mænd der har været voldssigtet 2001-2005			
Ingen	7,67	14,15	8,63	77.869
Under uddannelse	2,3	7,55	2,63	90.002
Student	1,09	6,4	1,34	30.373
Erhvervsfaglig	2,39	6,71	2,49	82.246
Videregående	0,34	2,35	0,39	32.511
I alt	3,21	10,74	3,73	313.001

Tabellen viser, at såvel etnisk baggrund som uddannelse spiller en rolle. Det er dog tydeligt, at uddannelse er den vigtigste enkeltfaktor. Sammenligner man ikke-uddannede danskere med danskere med en videregående uddannelse, er der således mere end ti gange så mange med en voldssigtelse i den ikke uddannede gruppe.

Tager vi de ikke-uddannede for sig, er andelen med en voldssigtelse ca. dobbelt så stor blandt unge mænd fra de etniske minoriteter som blandt unge mænd med dansk-etnisk baggrund.²

Tabel 9 viser på sammen måde betydningen af etnicitet, uddannelse og indkomst, hvis vi ser på tyverier m.v. (her defineret som tyveri, butikstyveri og indbrud).

¹ Voldskriminalitet er i denne tabel afgrænset som simpel vold, alvorlig vold, legemsbeskadigelse m.v., voldtægt, drab, frihedsberøvelse og røveri.

² Det er tænkeligt, at forskellen mellem de etniske grupper ville reduceres, hvis man inddrog yderligere forklarende variable, såsom boligmiljø.

Tabel 9. Antal personer pr. 100, der i 2001-2005 har været sigtet for tyveri m.v. blandt mænd i alderen 20-29 år ved forskellige kombinationer af uddannelse og etnisk baggrund.

Uddannelse	Ikke fra de etniske minoriteter	Fra de etniske minoriteter	I alt	Antal 20-29 årige
	Pct. af 20-29 årige mænd der har været tyverisigtet 2001-2005			
Ingen	14,03	17,05	14,47	77.869
Under uddannelse	3,9	9,67	4,26	90.002
Student	1,91	5,17	2,07	30.373
Erhvervsfaglig	2,82	6,32	2,89	82.246
Videregående	0,47	2,25	0,52	32.511
I alt	5,34	12,74	5,84	313.001

Også for tyverier m.v. er uddannelsesniveaet den vigtigste faktor.

Opvækstmiljøets betydning

Spørgsmålet om opvækstens betydning for kriminaliteten diskuteres ofte.

Dels har spørgsmålet betydning i relation til kriminalitetsforebyggelse:

Kunne vi reducere kriminaliteten ved at forbedre indsatsen overfor udsatte børn og unge? Dels er der et etisk aspekt: Går fængselsdomme og andre sanktioner i særlig grad ud over mennesker, som har været udsat for svigt fra forældrenes og/eller samfundets side?

Tabel 10 viser sammenhængen mellem forældrenes samlivsforhold i 1985 og kriminelle sigtelser blandt unge i 2005.

Tabel 10. Antal personer pr. 1000 20-29-årige, der har været sigtet for forskellige straffelovsovertrædelser i perioden 2001-2005. Fordelt efter forældrenes samlivsforhold 20 år tidligere

	Barnet boede ikke med begge forældre	Barnet boede med begge forældre	I alt
	Personer pr. 1000 20-29 årige, der er sigtet 2001-2005		
Seksualforbrydelser	1,91	0,96	1,13
Forbrydelser mod ordensmagten	6,95	2,25	3,11
Simpel vold	28,56	13,08	15,93
Vold i øvrigt	13,93	4,87	6,54
Tyveri, indbrud	66,24	28,36	35,32
Smugleri, narko m.v.	17,76	6,9	8,9

Det ses, at den registrerede kriminalitet er væsentligt forøget blandt unge, der ikke er vokset op i en traditionel kernefamilie.

Tabel 11 viser tilsvarende sammenhængen mellem kriminelle sigtelser og forældrenes uddannelsesniveau.

Tabel 11. Antal personer pr. 1000 20-29 årige, der har været sigtet for forskellige straffelovsovertrædelser i perioden 2001-2005. Fordelt efter forældrenes uddannelsesniveau 20 år tidligere

	Student, men ikke				I alt
	Ingen uddannelse	under uddannelse	Erhvervsfaglig uddannelse	Videregående uddannelse	
	Personer pr. 1000 20-29 årige, der er sigtet 2001-2005				
Seksualforbrydelser	1,98	0,76	1,09	0,63	1,13
Forbrydelser mod ordensmagten	6,44	3,66	2,68	1,4	3,11
Simpel vold	29,83	16,23	15,37	7,08	15,93
Vold i øvrigt	14,62	9,22	5,45	2,3	6,54
Tyveri, indbrud	66	42,13	32,51	17,62	35,32
Smugleri, narko m.v.	16,42	10,51	8,25	4,49	8,9

Det ses, at lavt uddannelsesniveau i barndomshjemmet – alt andet lige – øger risikoen for senere registreret kriminalitet.

Tabel 12 viser sammenhængen mellem forældrenes indkomstniveau i barndommen og senere kriminelle sigtelser.

Tabel 12. Antal personer pr. 1000 20-29 årige, der har været sigtet for forskellige straffelovsovertrædelser i perioden 2001-2005. Fordelt efter forældrenes disponible ækvivalensindkomst i 1985

	Ikke laveste decil, men				Højeste kvartil, men ikke højeste decil		I alt
	Laveste decil	laveste kvartil	Næstlaveste kvartil	Næsthøjeste kvartil	Højeste decil	Højeste kvartil	
	Personer pr. 1000, der er sigtet 2001-2005						
Seksualforbrydelser	1,34	1,51	1,05	0,94	0,74	0,8	1,13
Forbrydelser mod ordensmagten	5,19	3,79	2,91	2,18	1,57	1,3	3,1
Simpel vold	21,5	19,41	15,56	12,53	9,52	5,91	15,89
Vold i øvrigt	11,51	8,53	5,58	4,62	3,37	2,5	6,5
Tyveri, indbrud	48,79	43,02	32,98	29,02	22,91	16,33	35,18
Smugleri, narko m.v.	12,64	11,43	8,19	6,88	5,44	4,81	8,87

Det ses, at den registrerede kriminalitet er højst blandt unge, der kommer fra familier med lave indkomster.

Endelig viser tabel 13 sammenhængen mellem kriminelle sigtelser og eventuelle børnesager, dvs. om personen har været anbragt uden for hjemmet eller omfattet af en forebyggende foranstaltning i sin barndom.

Tabel 13. Antal personer pr. 1000 20-29 årige, der har været sigtet for forskellige straffelovsovertrædelser i perioden 2001-2005. Fordelt efter evt. anbringelse/forebyggende foranstaltning i barndommen

	Anbragt uden for hjemmet	Omfattet af forebyggende foranstaltning	Ingen børnesag	I alt
Personer pr. 1000 20-29 årige, der er sigtet 2001-2005				
Seksualforbrydelser	4,39	3,75	0,93	1,19
Forbrydelser mod ordensmagten	20,08	13,07	2,27	3,51
Simpel vold	62,65	57,79	13,03	16,78
Vold i øvrigt	44,28	34,32	4,78	7,64
Tyveri, indbrud	155,62	133,71	28,23	37,68
Smugleri, narko m.v.	36,45	29,36	7,22	9,34

Det ses, at de tidligere anbragte har en langt højere registreret kriminalitet end unge, der ikke har været omfattet af en børnesag. Det skal naturligvis stærkt betones, at tabellen ikke siger noget om årsagsforholdene. Tidligere undersøgelser fra AErådet har således vist, at børn fra hjem, hvor forældrene er uden uddannelse, bor hver for sig og er på overførselsindkomst, har stærkt forøget risiko for en børnesag – og at de anbragte børn ofte klarer sig dårligt m.h.t. til job og uddannelse senere, når man sammenligner dem med andre.

Tabellen viser desuden, at den registrerede kriminalitet er næsten lige så høj blandt unge, der "kun" har været omfattet af en forebyggende foranstaltning, som blandt de tidligere anbragte. Man må i den forbindelse være opmærksom på, at de børn, som anbringes, typisk har været udsat for de mest massive svigt fra forældreside og derfor bærer på den tungeste sociale arv. Når man tager dette i betragtning, kan man *ikke* sige, at forebyggende foranstaltninger giver mindre risiko for senere kriminalitet end anbringelser.

Tabel 14 og 15 ser derfor på forekomsten af sigtelser for berigelses- og voldskriminalitet, hvis vi inddrager såvel børnesager som familiens samlivsforhold og uddannelsesniveau.

Tabel 14. Andel af 20-29 årige, som har været sigtet for vold m.v. i perioden 2001-2005 fordelt på forældrenes uddannelse og samlivsforhold og evt. børnesag

Forældrenes uddannelses-niveau 1985	Familieforhold 1985	Ingen børnesag	Anbragt/ børnesag	I alt	Antal 20-29 årige
Pct. af 20-29 årige der har været sigtet for vold m.v.					
Ingen uddannelse ud over folkeskolen	Bor ikke hos begge forældre	4,6	7,2	4,8	40420
	Bor hos begge forældre	2,5	6,4	2,6	81630
	I alt	3,2	6,8	3,3	122050
Ungdomsuddannelse eller videregående uddannelse	Bor ikke hos begge forældre	2,3	5,6	2,3	71310
	Bor hos begge forældre	1,1	5,3	1,1	371700
	I alt	1,2	5,4	1,3	443010
I alt	Bor ikke hos begge forældre	3,1	6,5	3,2	111730
	Bor hos begge forældre	1,3	5,8	1,4	453330
	I alt	1,7	6	1,7	565060

Tabel 15. Andel af 20-29 årige, som har været sigtet for tyveri eller indbrud i perioden 2001-2005 fordelt på forældrenes uddannelse og samlivsforhold og evt. børnesag

Forældrenes uddannelses-niveau 1985	Familieforhold 1985	Ingen børnesag	Anbragt/ børnesag	I alt	Antal 20-29 årige
Pct. af 20-29 årige der har været sigtet for vold m.v.					
Ingen uddannelse ud over folkeskolen	Bor ikke hos begge forældre	8,4	13,9	8,7	40420
	Bor hos begge forældre	4,2	10,9	4,4	81630
	I alt	5,6	12,2	5,8	122050
Ungdomsuddannelse eller videregående uddannelse	Bor ikke hos begge forældre	4,2	11,9	4,4	71310
	Bor hos begge forældre	1,9	10,9	2	371700
	I alt	2,3	11,2	2,4	443010
I alt	Bor ikke hos begge forældre	5,7	12,9	5,9	111730
	Bor hos begge forældre	2,3	10,9	2,4	453330
	I alt	3	11,6	3,1	565060

Tabellerne viser, at de unge, der tidligere har haft en børnesag, i gennemsnit har flere kriminelle sigtelser end andre unge – også når man tager højde for de baggrundsforhold i familien, som kan udledes af registerdata. Man må imidlertid være klar over, at de forhold, som typisk betinger anbringelser, i

høj grad er forhold, som *ikke* kan aflæses direkte af registrene. Tabellerne er således utilstrækkelige til at bevise eller afvise den udbredte myte om, at de unge "lærer kriminalitet på børnehjemmet".

Regressionsanalyse

For at undersøge hvilke forhold, der har størst betydning for, om en person pådrager sig en sigtelse for kriminalitet eller ej, er der gennemført en regressionsanalyse. Analysen har for personer, der var 25 år i 2005, undersøgt, hvor stor den statistiske sammenhæng er mellem sigtelse for hhv. vold og tyveri i perioden 2001-2005 og følgende forklarende variable:

- 1) Personens køn
- 2) Om personen har været omfattet af en børnesag
- 3) Om mindst én af forældrene havde en uddannelse udover folkeskolen i 1985
- 4) Om barnet levede sammen med begge forældre i 1985
- 5) Om personen tilhører den fattigste tiendedel af befolkningen (mål efter disponibel ækvivalensindkomst)
- 6) Om personen selv har en uddannelse

Analysen viser, at den rækkefølge, som fremgår ovenfor, viser, hvor gode de enkelte baggrundsfaktorer er til at "forudsige", om personen senere får en sigtelse for voldskriminalitet, hvis vi ser på dem enkeltvis.

Tabel 16 viser odds ratios for de seks baggrundsvARIABLE.

Tabel 16. Odds ratios for analyse af sammenhængen mellem registreret voldskriminalitet 2001-2005 og baggrundsforhold for personer, der var 20-29 år i 2005

BaggrundsvARIABLE	Odds ratio	95 pct. konfidensinterval
Køn	13,272	10,315-17,078
Om personen selv har en uddannelse	1,812	1,560-2,105
Om en af forældrene havde en uddannelse	1,028	1,023-1,032
Om barnet bor sammen med begge forældre	1,541	1,327-1,790
Om den unge har været anbragt/omfattet af børnesag	2,487	2,102-2,943
Om personen tilhører den fattigste 1/10 af befolkningen	1,636	1,399-1,912

Analysens træfsikkerhed kan illustreres således: Der opstilles en statistisk model, der bedømmer sandsynligheden for, at en person bliver kriminel ved hjælp af ovenstående baggrundsvARIABLE. Tager vi nu to tilfældige personer, hvoraf én *faktisk* har en sigtelse for voldskriminalitet, mens den anden ikke har det, vil der være 80,9 pct. sandsynlighed for, at den person, der *faktisk*

har en sigtelse, også har størst sandsynlighed for at være det ifølge modellen. I 15,9 pct. af tilfælde når modellen til det modsatte resultat af de faktiske forhold.³ Tager man kønsfaktoren ud af modellen ved kun at se på mænd, rammer modellen fortsat rigtigt i 69,4 pct. af de tilfælde, hvor vi sammenligner to personer, hvoraf kun én har en sigtelse for voldskriminalitet.⁴

Det ses, at køn er langt den vigtigste enkeltfaktor, efterfulgt af evt. børnesag. Modellen har stor træfsikkerhed, hvis vi ser på den begrænsede gruppe af personer, der faktisk bliver tiltalt for vold. Men når man vurderer modellen, må man samtidig have for øje, at der selv blandt 25-årige, der er mænd og har været omfattet af en børnesag og hvis forældre var uden uddannelse og som kommer fra en brudt familie, er 85 pct., der *ikke* har haft en voldssag som 25-årig.⁵

Ser vi i stedet på berigelseskriminalitet (tyveri, butikstyveri, indbrud m.v.), har køn og spørgsmålet om en tidligere børnesag også størst betydning, når det gælder om at "forudse" kriminelle sigtelser. Men igen: Selv blandt 25-årige, der er mænd og har været omfattet af en børnesag og hvis forældre var uden uddannelse og som kommer fra en brudt familie, er 73 pct., der *ikke* har været sigtet for tyveri eller indbrud som 25-årig.⁶

Odds ratio for denne analyse fremgår af tabel 17.

Tabel 17. Odds ratios for analyse af sammenhængen mellem sigtelse for tyveri og indbrud 2001-2005 og baggrundsforhold for personer, der var 20-29 år i 2005

Baggrundsvariabel	Odds ratio	95 pct. konfidensinterval
Køn	4,900	4,307-5,574
Om personen selv har en uddannelse	2,229	1,983-2,506
Om en af forældrene havde en uddannelse	1,023	1,020-1,026
Om barnet borde sammen med begge forældre	1,565	1,398-1,752
Om den unge har været anbragt/omfattet af børnesag	3,179	2,806-3,602
Om personen tilhører den fattigste 1/10 af befolkningen	2,015	1,796-2,260

³ I de sidste tilfælde har de to personer den samme chance for kriminalitet ifølge modellen.

⁴ I 24,4 pct. af tilfælde er modellen misvisende.

⁵ Er personen en kvinde, der ikke har haft en børnesag, hvis forældre boede sammen og havde uddannelse ud over folkeskolen i 1985, er andelen 99,9 pct

⁶ Er personen en kvinde, der ikke har haft en børnesag, hvis forældre boede sammen og havde uddannelse ud over folkeskolen, er andelen 99,4 pct.

De regressionsanalyser, som er refereret her, omfatter ikke etnicitet. Det skyldes, at mange mennesker fra de etniske minoriteter er kommet til landet efter 1985. Derfor vil forholdene i barndomshjemmet være uoplyst.

Gennemfører man en regressionsanalyse, hvor man inddrager evt. tilhørsforhold til de etniske minoriteter, men dropper oplysninger om forældrene i 1985, har køn og evt. tidligere børnesag klart størst betydning.⁷ På tredjepladsen – men et stykke efter – kommer evt. tilhørsforhold til de etniske minoriteter.

Domstolenes afgørelser

Det er et grundlæggende demokratisk princip, at alle er lige for loven. Det betyder, at kriminelle gerningsmænd bør have samme straf for samme kriminelle gerning, uanset deres tilhørsforhold til sociale lag, etnisk baggrund m.v. For at undersøge, om retshåndhævelsen lever op til dette princip, er der sat fokus på personer, der var genstand for en kriminel sigtelse i 2005, og som *ikke har haft andre kriminelle sigtelser i perioden 2001-2005*.⁸ Der er med andre ord – så vidt data tillader, at man bedømmer det - tale om førstegangskriminelle.

For nogle grupper af gerninger synes domstolene at have en forholdsvis fast takst, som tildeles alle, uanset deres baggrund. Eksempelvis får stort set alle, der begår butikstyveri, og som ikke har haft andre kriminelle forhold de sidste fem år, en bøde, jf. tabel 18. Og dette gælder uanset social baggrund.

Tabel 18. Afgørelser 2005 i sager, hvor tiltalte har begået butikstyveri og ikke har haft andre kriminelle sigtelser, fordelt på uddannelse

Tiltaltes uddannelse	Ubetinget fængsel	Betinget fængsel	Bøde	Tiltalefrald m.v.	Advarsel	Frifindelse	I alt	Antal tiltalte
	Pct. af afgørelser							
Ingen	0,3	2,2	93,7	2,8	0,4	0,5	100	918
Under uddannelse	0,5	0,9	93	5,6	0	0	100	214
Student	1,4	0	91,9	5,4	0	1,4	100	74
Erhvervsfaglig	0,3	1,8	95,2	2,7	0	0	100	334
Videregående	0	0	95,5	3,6	0	0,9	100	110
I alt	0,4	1,7	93,9	3,3	0,2	0,4	100	1650

Note: Tiltalefrald m.v. dækker over en række typer af afgørelser efter retsplejelovens §§ 721-723 (dog undtaget § 721 stk.1, nr. 1).

⁷ Køn har størst betydning i forhold til vold, tidligere børnesager i forhold til tyverier.

⁸ AErådets data vedr. sigtelser går ikke længere tilbage.

Ser vi derimod på *voldssager*, peger tallene i retning af, at sagerne pådømmes forskelligt afhængigt af personens uddannelse og køn. Dette fremgår af tabel 19.

Tabel 19. Afgørelser 2005 i sager, hvor der er rejst tiltale for simpel vold, og personen ikke har andre kriminelle sigtelser i 2001-2005, fordelt på uddannelse og køn

	Erhvervs- uddannelse	Ubetin- get fængsel	Betinget fængsel	Bøde	Tiltale- fracald m.v.	Advarsel	Frifin- delse	I alt	Antal tiltalte
Pct. af afgørelser									
Mænd	Ingen	23,7	30,4	4,4	34,3	0,1	7,1	100	1458
	Under uddannelse	12,1	43,4	4,5	32,7	0	7,2	100	898
	Student	13,7	29,8	4	41,9	0	10,5	100	124
	Erhvervsfaglig	18,6	30	6,3	37	0	8,1	100	848
	Videregående	11,4	26,1	4,9	47,8	0,5	9,2	100	184
	I alt	18,5	33,4	4,9	35,5	0,1	7,6	100	3512
Kvinder	Ingen	9,4	31,8	5,2	49	0	4,7	100	192
	Under uddannelse	2,9	43,5	6,5	40,6	0	6,5	100	138
	Student	0	10	10	60	0	20	100	10
	Erhvervsfaglig	5,3	17,5	1,8	64,9	0	10,5	100	57
	Videregående	0	22,7	9,1	63,6	0	4,5	100	22
	I alt	6	32,7	5,5	49,4	0	6,4	100	419
I alt	Ingen	22	30,5	4,5	36	0,1	6,8	100	1650
	Under uddannelse	10,9	43,4	4,7	33,8	0	7,1	100	1036
	Student	12,7	28,4	4,5	43,3	0	11,2	100	134
	Erhvervsfaglig	17,8	29,2	6	38,8	0	8,3	100	905
	Videregående	10,2	25,7	5,3	49,5	0,5	8,7	100	206
	I alt	17,2	33,3	4,9	37	0,1	7,5	100	3931

Note: Tiltalefracald m.v. dækker over en række typer af afgørelser efter retsplejelovens §§ 721-723 (dog undtaget § 721 stk.1, nr. 1).

Umiddelbart tyder tabellen på, at risikoen for ubetinget fængselsstraf er langt højere for mænd end for kvinder, og højere for ikke-uddannede end for personer med en uddannelse.

Tabellen vedrører som nævnt alene personer, der ikke har begået andre kriminelle handlinger i femårs perioden, og den vedrører alene afgørelser, hvor personen er sigtet efter straffelovens § 244, populært kaldet "simpel vold" – i modsætning til § 245, som handler om vold af særlig rå, brutal eller farlig karakter og mishandling. Men inden for den "simple vold" er der betydelige gradforskelle. Man kan derfor ikke *udelukke*, at de typer af vold, som bedømmes hårdest, ofte udøves af personer fra miljøer, hvor der er mange ikke-uddannede mænd. Det kunne eksempelvis være rockermiljøer.

Man kan imidlertid også få den tanke, at også andre forhold spiller ind, når kvinder får mildere straffe end mænd, og når de veluddannede ikke straffes så hårdt. Det kunne f.eks. *også* hænge sammen med, at rettens indtryk af, hvor "farlig" en person er, hvilke undskyldende omstændigheder der er, og hvor stor en fare der er for gentagelse, påvirkes af personens fremtræden i retten, manérer og talegaver. Desuden kan det spille en rolle, hvem der sikrer sig den bedste advokatbistand. En endelig bedømmelse heraf måtte afhænge af en gennemgang af de mange konkrete sager. Det har der ikke været adgang til i denne undersøgelse.

Der er ikke fundet nogen sammenhæng mellem rettens afgørelse og etnisk baggrund for den tiltalte.

Hvad sker der efter en fængselsstraf?

Straffesystemet og fængselsvæsenet skal primært virke afskrækkende på potentielle gerningsmænd. Men det ses også som et formål at få den enkelte kriminelle ind på en anden livsbane ved at motivere ham eller hende til at lægge forbrydelserne på hylden.

Undersøgelsen ser derfor afslutningsvis på, hvordan det går de straffede *efter* et fængselsophold, og om chancerne senere evt. er afhængige af den sociale baggrund.

Desværre bygger undersøgelsen på et forholdsvis kort tidsrum. For strafferetlige afgørelser findes data fra årene 2001-2005. Når det gælder den enkeltes arbejdssituation m.v. er 2004 det sidste år.

Undersøgelsen har derfor taget udgangspunkt i personer, der i perioden 2001-2002 er blevet idømt ubetinget fængselsstraf af 3-12 mdr. længde. Det er undersøgt, om de pågældende har fået nye straffe i perioden 2003-2005, og hvordan deres situation er på arbejdsmarkedet i 2004.⁹

Sammenhængen mellem uddannelsesbaggrund og antallet af evt. nye fængselsdomme fremgår af tabel 20.

⁹ A fgrænsningen er valgt, fordi personer, der senest ved udgangen af 2002 har fået en straf på højst 12 mdr., normalt vil have udstået deres straf i 2004. Man kan dog ikke være helt sikker herpå, fordi der kan være ventetid på afsoning.

Tabel 20. Antal nye fængselsdomme i perioden 2003-2005 for personer, der i 2001-2002 blev idømt 3-12 mdr. fængsel – fordelt på personens uddannelse

Uddannelse 2001	Ingen nye fængselsdomme				I alt	Antal personer
	En dom	To domme	Flere domme	Pct.		
Ingen	48,9	22,7	13,5	15	100	3555
Under uddannelse	55,9	21,7	11,4	11	100	263
Student	74,6	12,7	7	5,6	100	71
Erhvervsfaglig	61,9	21,6	9,4	7,1	100	721
Videregående	71,7	15	8,3	5	100	60
I alt	51,9	22,2	12,6	13,3	100	4670

Det ses, at næsten halvdelen af de fængslede har fået mindst én ny fængselsdom inden udgangen af 2005. Personer med en uddannelse klarer sig bedst.

Tabel 21 viser tilsvarende hvor mange, der får nye straffe, hvis vi ser på alder.

Tabel 21. Antal nye fængselsdomme i perioden 2003-2005 for personer, der i 2001-2002 blev idømt 3-12 mdr. fængsel – fordelt på personens alder

Alder 2004	Ingen nye fængselsdomme				I alt	Antal personer
	En dom	To domme	Flere domme	Pct.		
Under 30	45,8	24,4	14,2	15,6	100	1647
30-39	47,4	23,8	12,7	16,1	100	1518
40-49	52,2	23,9	13,5	10,5	100	851
50-59	67,2	16,4	10	6,4	100	250
60 eller mere	87,1	8,1	4,8	0	100	62
I alt	49,4	23,4	13,2	14	100	4328

Det ses, at de ældre kriminelle er bedst til at finde veje til at undgå ny kriminalitet.

Tabel 22 ser tilsvarende på køn.

Tabel 22. Antal nye fængselsdomme i perioden 2003-2005 for personer, der i 2001-2002 blev idømt 3-12 mdr. fængsel – fordelt på personens køn

	Ingen nye fængselsdomme	En dom	To domme	Flere domme	I alt	Antal personer
			Pct.			
Mænd	48,9	23,3	13,5	14,3	100	4116
Kvinder	59	25	7,5	8,5	100	212
I alt	49,4	23,4	13,2	14	100	4328

Tabel 23 ser på indkomst.

Tabel 23. Antal nye fængselsdomme i perioden 2003-2005 for personer, der i 2001-2002 blev idømt 3-12 mdr. fængsel – fordelt på personens ækvivalensindkomst

Ækvivalens-indkomst 2001	Ingen nye fængselsdomme	En dom	To domme	Flere domme	I alt	Antal personer
			Pct.			
Laveste decil	41,2	24,3	15,5	19,1	100	1312
Laveste kvartil	47	23,9	14	15,1	100	1294
Næstlaveste kvartil	53,7	23,5	12,1	10,8	100	1227
Næsthøjeste kvartil	65,6	19,3	9,6	5,5	100	363
Højeste kvartil	67,4	19,6	3,3	9,8	100	92
Højeste decil	80	20	0	0	100	40
I alt	49,4	23,4	13,2	14	100	4328

Endelig ser tabel 24 på sammenhængen mellem nye fængselsstraffe og tidligere børnesager.

Tabel 24. Antal nye fængselsdomme i perioden 2003-2005 for personer, der i 2001-2002 blev idømt 3-12 mdr. fængsel – fordelt på evt. børnesager. Kun personer under 40 år.

Børnesag	Ingen nye fængselsdomme	En dom	To domme	Flere domme	I alt	Antal personer
			Pct.			
Ingen børnesag	53,7	23,7	11,5	11,2	100	1711
Forebyggende	36,9	28,4	18,8	15,9	100	176
Anbragt	38,3	24,1	15,5	22,1	100	1278
I alt	46,5	24,1	13,5	15,9	100	3165

Det ses, at personer med tidligere børnesag klarer sig betydeligt dårligere, når det gælder om at undgå en senere ny kriminalsag, end andre. Personer

med tidligere børnesager udgør næsten halvdelen (46 pct.) af alle personer under 40 år, der i 2001-2002 fik en fængselsdom på mellem 3 og 12 mdr.¹⁰

Samlet vidner tabellerne om, at de veluddannede og velstillede har bedst chance for at klare sig fri af ny kriminalitet, mens der omvendt er en meget belastet gruppe – ofte personer med børnesager i barndommen – der får den ene fængselsdom efter den anden.¹¹

Selvom man klarer sig fri af en ny fængselsdom, er det dog ikke nødvendigvis det samme som, at man vender tilbage til arbejdsmarkedet.

I tabellerne i det følgende er arbejdsmarkedsstatus i 2004 opdelt i fire grupper:

- Personer, der er marginaliseret¹²
- Personer, der er på arbejdsmarkedet¹³
- Personer, der under uddannelse
- Personer med usikker arbejdsmarkedsstatus, dvs. som hverken er under uddannelse, har en registreret hovedbeskæftigelse eller er i a-kasse. Denne gruppe kan f.eks. omfatte kontanthjælpsmodtagere, der ikke er i aktivering, eller folk, der lever helt "udenfor systemet".

Tabellerne i det følgende omfatter i øvrigt kun personer, der er under 60 år i 2004, og som *ikke* har fået nye fængselsdomme i perioden 2003-2005.

¹⁰ En mulig forklaring herpå er, at en del unge, som tidligere har været omfattet af en børnesag, har en meget dårlig "bagage" med, når det gælder selvtillid, personlige kompetencer og sociale færdigheder. De kan derfor have svært ved at komme ud af et evt. misbrug og begår kriminalitet for at skaffe penge til stoffer.

¹¹ Der er ikke nogen nævneværdig forskel på de etniske minoriteter og andre med hensyn til risikoen for nye fængselsdomme ifølge denne analyse

¹² Da det ikke giver mening at se på ledighedsgrad m.v. for de perioder, hvor en person har været fængslet, ses kun på ét kalenderår. Man anses herefter for marginaliseret, hvis man i 2004 enten har haft en ledighedsgrad/aktiveringsgrad på 80 pct. eller er på førtidspension.

¹³ Herved forstås personer, der enten er i a-kasse eller har en registreret hovedbeskæftigelse (DISCO-kode) i 2004, og som ikke er marginaliseret

Tabel 25. Arbejdsmarkedsstatus 2004 for personer under 60 år, der i 2001-2002 blev idømt 3-12 mdr. fængsel, men som ikke har fået senere fængselsdomme – fordelt på uddannelse

	På arbejds- markedet	Under ud- dannelse	Usikker arbejdsmar- kedstilknýt- ning	Marginalise- ret	I alt	Antal perso- ner
Ingen	41,7	2,9	34,8	20,6	100	1698
Under uddannelse	52,4	13,6	25,2	8,8	100	147
Student	37,7	7,5	37,7	17	100	53
Erhvervsfaglig	46,6	1,4	31,6	20,4	100	431
Videregående	46,5	0	23,3	30,2	100	43
I alt	43,3	3,3	33,5	19,9	100	2372

Det ses, at kun knap halvdelen af dem, der *ikke* får nye domme, synes at være aktive på arbejdsmarkedet med rimelig sikkerhed. De veluddannede klarer sig ikke *væsentligt* bedre end de ikke-uddannede.

Tabel 26 viser tilsvarende hvordan det går, hvis man ser på tidligere børnesager

Tabel 26. Arbejdsmarkedsstatus 2004 for personer under 60 år, der i 2001-2002 blev idømt 3-12 mdr. fængsel, men som ikke har fået senere fængselsdomme – fordelt på uddannelse.

	På arbejds- markedet	Under ud- dannelse	Usikker arbejdsmar- kedstilknýt- ning	Marginalise- ret	I alt	Antal perso- ner
Ingen børnesag	48,6	2,7	29,9	18,8	100	1701
Forebyggende	33,7	9,6	38,6	18,1	100	83
Anbragt	29,1	4,3	43	23,6	100	588
I alt	43,3	3,3	33,5	19,9	100	2372

Det ses, at hvis man har været i fængsel og tidligere har haft en børnesag, er chancerne på arbejdsmarkedet små – også selv om man ikke begår ny kriminalitet.

Blandt de tidligere straffede har kvinderne i øvrigt dårligere chance for at få fodfæste på arbejdsmarkedet end mændene, og de ældre dårligere chancen end de yngre. Derimod er der ingen forskel af betydning på de etniske grupper.

